

terciarnih barv. Posebnost tega likovnega izraza pa ni toliko v medsebojnih razmerjih hromatske skale, kolikor v razmerju hromatske skale do ahromatske (črne in bele). Med tema dvema nasprotjema živé hrvatske barve, predvsem značilna rdeča; njihova harmonija je originalna po tem, v kakšnem kvantitetnem in kvaliteten razmerju so do beline in črnine. Harmoniziranje ahromatskih barv s primarnimi tvori najlepše in najznačilnejše izraze. Glede sekundarnih barv se lahko reče, da ima hrvatska noša raje tople barve; čiste in jasne modre in zelene ter hladne barve pa porablja le v najmanjših količinah. V nobeni drugi narodni noši pa ni toliko in takih harmonizacij terciarnih barv kakor v hrvatski. Posebno likovno hotenje je rodilo v hrvatski narodni noši tako bujno in slikovito svojevrstno ustvaritev, kakršna je tudi pri individualni umetnosti redka. Splošna pravila harmonizacije barv, kakor so jih postavili Field, Owen Jones in drugi, se v celoti ne dajo porabiti pri določitvi hrvatskega ljudsko umetnostnega izraza; to pa ne mogoče radi tega, ker bi bil preveč primitiven, temveč zato, ker se v hrvatskih barvnih sestavih izraža drugačno umetnostno hotenje.

Ob zaključku svoje študije poudarja Babič umetnostno zgodovinsko dejstvo, da prav barva in njena harmonija odkriva mogoče bolj kakor katera koli druga likovna sestavina osebno umetnostno hotenje. Italijani, Španci, Nizozemci in Francozi n. pr. so ustvarjali raznovrstne svoje izraze skozi stoletja skoraj z istimi skladnimi barvami. Vselej so trajne konstante v barvni harmoniji vztrajale, dokler je bil njihov izraz živ. Kar velja za individualno umetnost kulturno naprednejših stopenj, velja tem bolj za kolektivno tvornost ljudske umetnosti kakor jo predstavlja narodna noša.

Babičeva študija o barvni harmoniji hrvatske narodne noše je vse pozornosti vreden prispevek k študiju umetnostne tvornosti splošno in k poglobitvi ocenjevanja etnografskega gradiva posebej. Velika njena prednost so v barvi izvršeni posnetki narodnih noš, ki jih je izvršil umetnik-slikar s polnim razumevanjem za izraz posebnega sveta, ki ga predstavlja narodna noša. *Fr. Stelè*

Misijonar Jernej Mózgan. Življenjepis. Priredil Fr. Kotnik. Mohorjeva knjižnica 119. Založila Družba sv. Mohorja v Ljubljani. 1943/XXI.

L. 1823. je bil rojen v Koprivni, župn. Železna Kapla na Kor., Jernej Mózgan, kasnejši misijonar, ki je v mladosti pasel doma ovčice, nato obiskoval nedeljsko šolo v Železni Kapli, od tod šel v tretji razred v Dobro ves, odšel l. 1840. v Karlovec v gimnazijo (1840—1845), kjer je dovršil 6 razredov, dočim je 7. in 8. (tedanjo logiko in fiziko) dovršil v Ljubljani l. 1847., nato je stopil v celovško bogoslovje, kjer ga je kot gojenca tretjega letnika l. 1850. posvetil škof Slomšek. Četrty letnik je Mózgan študiral v Šent Andražu v Labotski dolini in tedaj se je odločil za misijonski poklic. L. 1851. je vzel Knoblehar poleg drugih slovenskih duhovnikov s seboj v Afriko tudi Mózgana.

Pot je vedla slovenske misijonarje po reki Nil navzgor. 27. decembra 1851 so dosegli Hartum. Tu so dalje časa ostali. Konec novembra 1852 so to mesto zapustili ter odšli po Belem Nilu proti Gondokoru. Spotoma so se ustavljali pri plemenih Šiluk, Dinka ter Nuer, vendar le toliko, kolikor je bilo v neposrednem območju Bele reke. Začetkom januarja 1853 so dosegli Gondokor, kjer sta Knoblehar in Mózgan med plemenom Bari ustanovila misijonsko postajo; tu se začelja Mózganovo misijonsko delo. Vendar delo ni bilo uspešno in čez dve leti, l. 1854., si je Mózgan za kraj svojega delovanja izbral pleme Kik, od Gondokora nekoliko proti severu, ter tam postavil misijonsko postajo, ki jo je imenoval Sv. Križ. Tu je l. 1858. umrl.

Kotnik je življenjsko pot tega moža prikazal s pomočjo maloštevilnih virov, ki so za to na razpolago, predvsem pisem raznih misijonarjev, objavljenih v Zgodnji Danici, med katerimi so pa Mózganova zelo redka. Vendar tista, ki jih je napisal, razodevajo inteligentnega, stvarnega in ostrega opazovalca narave ter ljudstva (prim. opis vožnje po Nilu navzgor str. 17 sl.) in velika škoda je, da je stalno bolehanje, povzročeno od silnih naporov in nevarnosti, zoper katere

niso imeli tedanji misijonarji ob Nilu nobenega leka in obrambe, tako kmalu prekiniilo njegovo življenjsko pot. Mózgan si je za uspešen razvoj misijona pri Sv. Križu močno prizadeval, da bi spoznal svoje sosede in njihove šege, morda po svojem lastnem spoznanju, morda pod Knobleharjevimi vplivom. To spoznanje je bilo gotovo pravilno. Zato bi bilo treba preiskati, če se ne nahajajo kje tudi kake Mózganove beleške o življenju in kulturi plemen, med katerimi je bival, ali v Knobleharjevem gradivu ali celo kje posebej.

Prireditelj bi bil dobro storil, če bi bil v celoti objavil vsa znana Mózganova pisma, ali v originalni ali v moderni pisavi, bi bilo vseeno. Pregledno je razčlenil Mózganovo misijonsko pot. Tudi poglavje o Knobleharjevih in Mózganovih zvezah z raziskovalci notranje Afrike je knjižici v prid. Bolj pa bi bil moral ločiti to, kar je za Mózganovo življenje in delo izvedel iz pisem njegovih sodelavcev. A tudi tako nam je dobro predstavil doslej malo znanega misijonarja. Omeniti je, da je stil teh misijonskih pisem ponekod po svoji stvarnosti resnično monumentalen.

R. Ložar

Dr. Franc Jaklič, Apostolski provikar Ignacij Knoblehar in njegovi misijonski sodelavci v Osrednji Afriki. V Ljubljani 1943. Založila Ljudska knjigarna.

Pričujoče delo je obsežna biografija o našem največjem afriškem misijonarju Ignaciju Knobleharju, sestavljena s pomočjo številnih virov, s katerimi se starejši spisi o tem možu niso še mogli okoriščati. Pisatelj prikazuje najprej mladostno dobo kasnejšega misijonarskega organizatorja ter njegovo pripravo za ta poklic. V 3. poglavju nam predočuje pokrajino, v kateri je Knoblehar s svojimi sodelavci deloval, to je vzhodni Sudan, navajajoč glavne zemljepisne in narodopisne podatke. Potem sledi popis Knobleharjevega misijonskega dela: prihod v Hartum (str. 65), njegovo prvo potovanje po Belem Nilu (str. 81), njegov povratek v Evropo (str. 104), začetek misijonskega dela v Hartumu (str. 138), popis postaje v Gondokoru (str. 160) in njegovih sodelavcev (str. 176), popis ustanovitve misijona Sv. Križ (str. 199), pri kateri je udeležen Jernej Mózgan, zadnja leta Knobleharjevega življenja in dela, kjer obravnava pisatelj tudi zamotano vprašanje Knobleharjeve zapuščine in njegovih znanstvenih zapiskov (str. 310 sl.), v sklepnih dveh poglavjih pa je prikazano sudansko misijonstvo po Knobleharjevi smrti v dobi do Mahdija (str. 321) in po njem (str. 360). Knjigi je pridejana skica Sudana, na posebnem papirju pa je več reprodukcij misijonskih osebnosti ter geografskih, narodopisnih in kulturnih znamenitosti dežele.

Knjiga je v prvi vrsti posvečena Knobleharjevemu misijonskemu delu ter njegovim ožjim sodelavcem in je gotovo doslej najpopolnejša monografija o tem predmetu, v katero je avtor vložil mnogo ljubezni in truda. Vendar razen za svoj misijonski poklic se je Knoblehar intenzivno zanimal tudi za narodo novih pokrajin ter za življenje in kulturo ljudstev, med katerimi je razširjal krščanstvo. Na tem področju si je nabral toliko izkustva in znanja, da so se najznamenitejši raziskovalci tujih kontinentov in primitivnih ljudstev na svojih ekspedicijah v Afriki stalno obračali do njega po nasvete in da so ga tudi visoko cenili. Knobleharjeva natančnost in njegovo ostro opazovanje sta bila poročstvo za to, da so imeli njegovi nasveti in navodila veliko vrednost. Alfred Brehm, znani živalslovec, je o Knobleharju l. 1855. takole sodil: »Duša misijona je bil slavno znani Ignacij Knoblehar iz Ljubljane. Pozneje sem imel priliko, občudovati tega moža. Bil je prav tako ljubezniv kakor učen, neutrudljiv pri svojem delu, vesel v občevanju s sopotniki, skromen in plemenit. Razen naloge, ki so mu jo poverili predstojniki, si je prizadeval le za to, kako bi svoje dolgo potovanje znanstveno izkoristil, ne oziraje se na dobiček. Pisal je zares izvrsten znanstveni dnevnik. Njegova vztrajnost je bila podobna njegovim drugim lastnostim: bila je velikanska« (str. 103). Če imamo to sodbo pred očmi, kateri se pridružujejo druge podobne, potem je treba resnično obžalovati, da je vprašanje Knobleharjeve zapuščine tako zamotano in da zlasti ni znano, kje se nahaja njegov znameniti dnevnik. Da je moral biti ta rokopis znanstveno zelo dragocen, dokazujejo številne izvrstne opombe in izvajanja o narodi ter o življenju in kulturi sudanskih